Domein Betrokken bewegen: oriënteren op beweeg- en sportculturen 2

De nieuwe kerndoelen gaan over 'wat' een leerling moet leren en scholen bepalen 'hoe' de kerndoelen onderwezen worden. Wij proberen in onze teksten toe te lichten 'hoe' wij het onderwijs vormgeven. Dat doen we per doeldomein omdat de kerndoelen van één domein in een onderwijssetting van elkaar afhankelijk zijn en het voor vakleerkrachten een duidelijk beeld schetst hoe de kerndoelen in de praktijk eruit kunnen zien. In 'hoe' we onderwijs geven, komen alle doelen samen. Dit is terug te lezen in onze artikelenreeks didactiek voor kerndoelen: In LO Magazine 2, 3, 4 en 5. In twee artikelen beperken we ons tot de samenhang tussen kerndoelen 6 en 7 vanuit het domein Betrokken bewegen. In deel 1 stond een algemene introductie over het domein Betrokken bewegen en een beschrijving van kerndoel 7: beweegidentiteit ontwikkelen. Deel 2 gaat over kerndoel 6: oriënteren op beweeg- en sportculturen. | Nick Keijser en Koen Lahnstein

Oriënteren op beweeg- en sportculturen

Dit zesde kerndoel bespreken wij als laatste kerndoel en daarmee maken we de cirkel rond, terug naar het eerste beschreven kerndoel. Kerndoel 1 en 6 hebben twee duidelijke overeenkomsten en een verschil. Het gaat om de volgende doelzinnen:
KD 1: De leerling neemt deel aan beweegactiviteiten in uiteenlopende beweegthema's.

KD 6: De leerling toont begrip van de beweeg- en sportculturen en stemt het handelen daarop af.

Beide zinnen hebben verwantschap. Het deelnemen aan beweegactiviteiten komt overeen met 'afstemmen van het handelen'. Als je het handelen binnen bewegen aan het afstemmen bent, dan neem je deel aan bewegen. En de beweegthema's zijn didactische uitwerkingen van de beweeg- en sportcultuur. Het verschil is dat KD1 meer naar het onderwijsaanbod verwijst en dat KD6 het vizier opent naar alles wat buiten het (beperkte) onderwijsaanbod interessant kan zijn. Het onderwijs is een voorbereiding op wat later komt en dat is niet alleen de werkcultuur, maar ook bijvoorbeeld de vrijetijdscultuur, waaronder bewegen en sport.

Niet alle verenigings-, commerciële en 'freesporten' passen in het onderwijsaanbod in de gymzaal of op het veld en daarom is het wenselijk dat kinderen de kans krijgen om zich breder te oriënteren. Deze brede oriëntatie gaat over bijvoorbeeld de avondvierdaagse, schoolsporttoernooien of sportoriëntatiecursussen. Onze scholen (De Waterhof en Freinetschool in Delft) doen mee aan het voetbal- en korfbaltoernooi. In de buurt zit een goede dansschool en die verzorgt elk jaar meerdere dansclinics. Gedurende het hele jaar is er na schooltijd een aanbod van de plaatselijke circusvereniging.

Veel van dit extra aanbod vindt buiten de schooltijden plaats en het is dan ook aan de kinderen zelf (en de ouders) of ze hieraan willen deelnemen. Er zijn gemeenten die een breed aanbod hebben in sportintroductiecursussen om kinderen die nog niet op een sport zitten te verleiden om wel lid te worden. Onze scholen vinden het belangrijk om hieraan mee te werken door kinderen te attenderen en te stimuleren daaraan mee te doen.

De oriëntatie op de brede beweeg- en sportcultuur vindt niet alleen buiten de schooltijden plaats. Onze school gaat bijvoorbeeld ook een dag naar een pretpark waar boeiende beweegactiviteiten te doen zijn of een dag naar het zwembad of naar een klimmuur. En als het nog ooit eens goed gaat vriezen dan proberen we met de kinderen te gaan schaatsen.

Op onze sportdag nodigen we sportverenigingen uit om clinics te verzorgen. Deze dag wordt gehouden bij de plaatselijke voetbalvereniging. Vanuit de rijke leerdag bieden we ook na schooltijd beweegactiviteiten aan zoals rijden op de 'segway'. Een andere goede plek om kinderen te laten oriënteren op bepaalde beweegactiviteiten is het schoolplein. Daar hebben we een klimrek, een tafeltennistafel en een basketbalbord. Er is een breed aanbod van verschillende activiteiten zoals 3 tegen 3 voetbal, trefbal, lange touwspringen, kingen en rond de wereld. Het schoolplein is ook de plek waar kinderen activiteiten kunnen doen waarbinnen de les de beweegonderwijs te weinig tijd voor is, zoals bijvoorbeeld knikkeren, elastieken, skateboarden, fietsen, frisbee en wandelen.
We gaan met de kinderen ook op schoolkamp en daar komen ze ook in aanraking met allerlei andere beweegactiviteiten, zoals 'bos-stratego-spel', 'douanespel', 'belgisch verstoppertje' en klimmen.

Activiteiten die we kiezen vanuit het kerndoel 'oriënteren' vinden meestal niet plaats tijdens de beweeglessen. Ze vinden na de schooltijden plaats of tijdens de andere schooltijden. ´Oriënteren´ heeft een ander doel dan 'deelnemen'. Deelname is onderdeel van het domein Leren bewegen, zie ook het artikel 'Het Domein Leren bewegen is breed, boeiend en beter' in LO Magazine 3, 2025 (Keijser & Lahnstein, 2025). Bij ´oriënteren´ gaat het in eerste instantie niet om ´leren bewegen', maar om het verkennen van verschillende activiteiten binnen de beweeg- en sportculturen en de eigen beweegwensen daarbinnen. Bij veel oriëntatiebijeenkomsten is de beschikbare tijd te kort om een betere beweger te worden.

Elke school moet eigen keuzes maken met betrekking tot de breedte van de oriëntatie. Vaak is dit afhankelijk van andere 'betrokkenen'. Bijvoorbeeld de gemeente die sportoriëntatiecursussen aanbiedt, ouders die willen meelopen met de avondvierdaagse of sportverenigingen in de buurt die een clinic willen geven. En ook de aanwezigheid van een beweegteam op school. Het beweegteam zorgt voor een breed aanbod van spelen, bewegen en sportactiviteiten. Daarom zal het oriëntatie-aanbod op elke school enorm verschillen.

Belangrijk aspect in de doelzin van dit kerndoel is dat de leerling zich moet leren afstemmen op dat aanbod. Hier zien we de verbinding met KD7 over beweegidentiteit. Tijdens de oriëntatie op de beweeg- en sportcultuur kunnen kinderen achterhalen of de betreffende beweegactiviteit of sport past bij hun beweegvoorkeuren en wensen. Een keer meedoen met een schoolsporttoernooi maakt duidelijk of competitieverband iets is wat een kind wel of niet leuk vindt. Tijdens de avondvierdaagse komt een kind erachter hoe leuk wandelen kan zijn met vrienden in plaats van met je ouders.

Tot slot is van belang om op te merken dat het kerndoel oriënteren verbonden is met beweegidentiteit ontwikkelen in hetzelfde doeldomein Betrokken bewegen. Dit betekent voor onze scholen dat kinderen ook inspraak krijgen over welke sportoriëntatieprojecten er aangeboden worden. Bijvoorbeeld als een groep kinderen een keer wil meedoen met het school-hockeytoernooi dan proberen we dat voor ze te regelen. Of als ze een keer rugby willen spelen, dan gaan we naar een veldje waar we dan een introductie doen op het rugbyspel. Zeker leuk als het net geregend heeft.

Hoe breed is het oriëntatie-aanbod?

Hierboven hebben we enkele oriëntatie voorbeelden genoemd die kinderen voorbereiden op de beweeg- en sportcultuur. Deze cultuur is zo enorm groot dat het handig kan zijn om een ordening erin aan te brengen. Een bekende ordening is de indeling macro, meso en micro. Deze ziet er voor de beweeg- en sportcultuur als volgt uit:

1 Maatschappelijke beweeg- en sportcultuur buiten school om: bijvoorbeeld de sportvereniging, via een commercieel sportbedrijf, met vrienden of in een familieverband (macro).
2 Schoolse beweeg- en sportcultuur tijdens en direct na schooltijd: bijvoorbeeld naschools sportaanbod, sportdagen, toernooien, kampen en buitenspelen op het schoolplein (meso).
3 Les beweegonderwijs: bijvoorbeeld allerlei verschillende beweegactiviteiten (micro).

Er zijn grote verschillen tussen deze drie contexten. Een kind kan vrijwillig lid zijn van een sportclub (macro), maar moet verplicht aan een les beweegonderwijs meedoen (micro). Bij deelname aan activiteiten tijdens een sporttoernooi, of het buitenspelen (meso) mag het kind zelf kiezen of die wil meedoen, maar als die meedoet dan tellen ook de schoolregels. Het onderwijs heeft geen directe invloed op de sportcultuur. Maar de meeste leerlingen zijn buiten de school wel betrokken bij de sport en brengen daardoor de 'regels' van de sportcultuur de school in. Daarom moet de school de vraag stellen welke van deze sporten en sportregels bij de school passen. Bijvoorbeeld: mag je tijdens voetbal een schouderduw geven tijdens het voetballen op het veld?

Het is de taak van de school om kinderen te introduceren in de bestaande beweeg- en sportcultuur, maar de hele beweeg- en sportcultuur is onmogelijk, daarom zal de school een keuze moeten maken. Naast de beweegthema's en activiteiten die opgenomen zijn in het curriculum, blijven er nog andere activiteiten over die minder goed passen in de schoolcontext, maar die wel interessant zijn voor kinderen om eens uit te proberen. Tijdens sportoriëntatieprojecten kunnen kinderen een kijkje nemen bij een vereniging of een sport uitproberen die op school niet gegeven worden, zoals paardrijden of BMX.

Bijvoorbeeld het meedoen aan regionale of landelijke schooltoernooien is voor een select groepje leerlingen een goede manier om erachter te komen of prestatiesport bij hun beweegwensen past. Of een bezoek aan een sportschool of een bowlingbaan. Dit laatste kerndoel ligt op de grens tussen onderwijs en samenleving.

Verschillende contexten zorgen voor een andere manier van bewegen. Kinderen beleven en waarderen het bewegen in verschillende contexten op authentieke wijze. Op authentieke wijze mogen bewegen heeft verbinding met de beweegidentiteit.

Tot slot

Kinderen vinden het domein Betrokken bewegen erg belangrijk. Het domein is waardevol voor kinderen en helpt hen zich bewust te maken wat voor keuzes ze hebben passend bij de authenticiteit. Zij komen de les beweegonderwijs in en hebben voorkeuren en beweegwensen. Ze zijn gemotiveerd om te bewegen, helemaal als deze aansluit bij hun wens. Zo willen veel jongens meestal voetballen en veel meisjes meestal dansen. Daarom hebben we dit kerndoel over het ontwikkelen van een eigen beweegidentiteit eerst didactisch uitgewerkt naar drie kijkvragen:

1 Wat is de mate van autonomie? Deze past bij het subdoel van kerndoel 7: kiezen van vormen van bewegen. Waar wil je graag bewegen? In de gymzaal, op het plein of bij de sportvereniging? Wat voor activiteiten wil je graag doen? Voetballen of touwzwaaien?.
2 Wat is de mate van binding (relatie)? Deze vraag heeft verbinding met kerndoel 7 subdoel: vergelijken van eigen interesses, kwaliteiten en motieven met die van de anderen. Wat zijn in je groep de verschillende motieven en doelen van de anderen? Waarom kiezen zij daarvoor?
3 Wat is de mate van competentie? Deze vraag past bij kerndoel 7 subdoel: verwoorden welke ervaringen en welke beleving en waardering bewegen oproept;

Kerndoel 6; oriënteren op beweeg- en sportculturen, geeft de context aan waarbinnen kerndoel 7 over de beweegidentiteit ontwikkeld kan worden. Dit kerndoel geeft aan dat een leerling zich niet alleen in het beweegonderwijs moet ontwikkelen, maar ook in de klas, tijdens buitenspelen, in de buurt, op de sportvereniging en thuis. In elke context komt die andere bewegers tegen (binding), zijn de beweegactiviteiten anders vormgegeven (competentie) en zijn ze meer of minder motiverend (autonomie). Kerndoel 6 richt zich niet alleen op beweegonderwijs maar is breder. Dit kerndoel is een belangrijk kerndoel voor de verdere ontwikkeling van een leven lang bewegen. Als we willen dat kinderen duurzaam betrokken blijven bij bewegen in verschillende contexten betekent dat het kind dan vanuit eigen perspectieven mag deelnemen. ●

Bronnen
Scan of klik *hier* naar de bronnen

Contact
n.keijser@scodelft.nl
Nick Keijser is vakleerkracht beweegonderwijs en coach Dynamische Schooldag op basisschool De Waterhof in Delft en ambassadeur van de Beweegalliantie
k.lahnstein@librijn.nl
Koen Lahnstein is vakleerkracht beweegonderwijs en coach Dynamische Schooldag op basisschool Freinetschool in Delft

Foto's
Anita Riemersma
Kernwoorden
domein Betrokken bewegen, oriëntatie op sport- en beweegculturen, beweegidentiteit ontwikkelen